

พุทธธรรมาภิบาลกับปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง*

The Buddhist Good Governance and Philosophy of Moderate Postmodernism

¹พระครูโอภาสสารธิคุณ (ชาตรี อาสโภ), สิริกร อมฤตวาริน, กীরติ บุญเจือ และ เอนก สุวรรณบัณฑิต

¹Phrakhru Ophassarathikhun (Chatree asapho), Sirikorn Amaritwarin,

Kirti Bunchua and Anek Suwanbundit

¹สาขาปรัชญาและจริยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

¹Philosophy and Ethics, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: tree.siri@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ วิจัย คือประเมินค่าแต่ละประเด็นที่แจกแจงออกมาและวิธาน คือการประยุกต์ใช้ เป็นการลงมือทำการอย่างมีวิธีโดยเลือกเอาเฉพาะที่เห็นว่าจะเป็นคุณมาใช้ตามเป้าหมาย โดยการวิเคราะห์จากพุทธธรรมาภิบาลตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเพื่อการอธิบายที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ใช้วิธีวิจัยทางปรัชญา ได้แก่ วิชาวิธีของโสกราตีส

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดด้านพุทธธรรมาภิบาลว่าเป็นการปกครองที่ดีตามกระบวนการทศวรรษนวยุค โดยมีเหตุผลว่า 1) ธรรมาภิบาลเป็นหลักการเชิงกฎ 2) ธรรมาภิบาลเป็นหลักการเชิงคุณธรรม และ 3) ธรรมาภิบาลเป็นหลักการที่ดีตามข้อธรรมในพระพุทธศาสนาตามปกครอง ซึ่งกระแสนี้ดัดแปลงเน้นในความเป็นกฎเป็นเกณฑ์ เป็นข้อคุณธรรม แม้จะแสดงเหตุผลได้อย่างสมเหตุสมผล แต่การเป็นกฎทำให้ลงมือกระทำแบบแยกส่วน การอบรมคุณธรรมแบบนวยุคเน้นเรื่องของผลประโยชน์และพุทธธรรมาภิบาลไม่ใช่เพียงคุณธรรมของผู้ปกครอง ผู้วิจัยตีความใหม่ได้ว่า “พุทธธรรมาภิบาลตามหลักกระบวนการทศวรรษปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเป็นภาวะแห่งการอภิบาลโลกเพื่อให้โลกดำเนินไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้วยผู้ปกครองที่มีคุณธรรม ผ่านหลักการปกครองเชิงคุณธรรม เพื่ออภิบาลหมู่ชนที่มีคุณธรรมเป็นพื้นฐาน” เพื่อขยายมุมมองให้กว้างขวางรวมผู้ปกครอง หลักการและระบบปกครอง และประชาชน ไว้ด้วยกัน เมื่อมีความเข้าใจในพุทธธรรมาภิบาลอย่างชัดเจน ย่อมนำไปสู่ศักยภาพในการถ่ายทอดและการเสริมสร้างจิตสำนึกพุทธธรรมาภิบาล แต่ก็ต้องเปิดใจรับนำมาวิเคราะห์และวิจัยเสียใหม่ด้วยใจที่เป็นกลาง เมื่อประเมินค่าแล้วพบว่าจึงเป็นทั้งหลักการเชิงกฎและเชิงคุณธรรมในการปกครอง จึงย่อมต้องเพ่งไปยังข้อธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง การดำรงหมู่คณะ และการยังงานให้สำเร็จด้วยดี สามารถนำไปใช้เป็นหลักการและแนวทางในการดำเนินการส่งเสริมการปกครองที่ดีตามหลักพุทธธรรมาภิบาลเพื่อความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: พุทธธรรมาภิบาล; ปรัชญาหลังนวยุค; สายกลาง

Abstract

This article is for analysis purposes. Visiting and Vithan Buddhism Good governance is based on a post-medieval philosophy for a deeper explanation. This research used philosophical research methods as dialectical methods,

The results found that 1) Good governance is a principle The research article is for analytical purposes. Appreciation is the evaluation of each enumerated issue. Application is the implementation by selecting only methods that are of advantages and responding to the goals. An analysis of the Buddhist good governance according to the philosophy of moderate postmodernism aimed for a deeper explanation. The dialectic method of Socrates was applied for research methodology. From the study, the concept of Buddhist good governance is found to be a good governance according to the paradigm of moderate postmodernism with the following reasons: 1) a good governance is a rule-based principle; 2) a good governance is a principle of morality; and 3) a good governance is a principle of doing good deeds according to the Buddhist teachings in the aspect of governance. Such concepts emphasize rules, regulation, and virtues; although with reasonable justification, by being “rule” enables a separate action. The training of morality by way of moderate postmodernism focuses on benefits and it is found that the Buddhist good governance is not the virtue of ruler. The researcher then reinterprets as, “Buddhist good governance according to the philosophy of moderate postmodernism is the state of global governance for the world to continue improving the quality of life under virtuous rulers through moral governance for ethical-based people”, in order to broaden the perspectives by combining the rulers, principles, forms of governance, and the people. A clear understanding of Buddhist good governance leads to new potential in conveying and strengthening the awareness arising of Buddhist good governance, however, it requires an open mind to take the concept to analyze and appreciate with a neutral mind. From the evaluation, it is found that the Buddhist good governance is a principle of law and morality in governance, therefore, it can be applied as a guideline to promote a good governance according to the Buddhist good governance for stability, wealth, and sustainability.

Keywords: Buddhist Good Governance; Philosophy of Moderate Postmodernism; Middle Way

บทนำ

Nietzsche (1844-1900) ได้รับการขนานนามว่าเป็นผู้เริ่มพัฒนาปรัชญาหลังนวยุค โดยการส่งสาส์นอันเป็นประโยคมตะว่า “พระเจ้าตายแล้ว (God is dead)” เพื่อให้มนุษย์ได้เป็นอิสระจากความคิดที่เป็นระบบเดิม เพราะอันที่จริง พระเจ้าที่มีอิทธิพลจากกระบวนทัศน์ที่ 3 แล้วยังไม่สามารถสูญสลายไปในกระบวนทัศน์ที่ 4 ไม่สามารถช่วยอะไรมนุษย์ได้แล้วมนุษย์พึงปลดปล่อยพันธะเพื่อการมีเสรีภาพด้วยความสามารถของมนุษย์เองด้วยการแสวงหาอำนาจ พัฒนาตนจนเป็นอภิมนุษย์ (Superman) คือ มนุษย์ผู้มีความสามารถสูงสุดเอาชนะอุปสรรคได้ นอกจากนี้ นิทเช่ (Nietzsche) เสนอแนวคิดด้านญาณวิทยาว่า ภาษามีความสำคัญมากกว่าเหตุผล และคนที่รู้รูปแบบภาษาจะสามารถสร้างความรู้ให้ตนเองได้ ไม่มีภาษาใดแสดงความจริงเชิงวัตถุวิสัยได้ จะพบได้เพียงการตีความเท่านั้น เพราะความจริง คือ ความคิดในบริบทภาษาแต่ละบริบท (Specific Linguistic Context) ดังนั้น แนวความคิดในการแสวงหาความจริงจึงได้เริ่มเปลี่ยน ณ ช่วงนี้เอง หลักธรรมาภิบาลถึงแม้จะไม่รู้จักหรือถูกกล่าวอ้างในอดีตแต่เป็นประเด็นที่น่าสนใจในยุคปัจจุบัน เหตุผลเพราะหลักการดังกล่าวนี้กระทบกับคนส่วนใหญ่ภายในประเทศ นั่นก็คือประชาชนทุกคนในประเทศไทยนั่นเอง

รูปแบบหลักธรรมาภิบาลเป็นหลักการที่เหมาะสมกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย และแนวทางการพัฒนาภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเสรี และส่งเสริมความเป็นธรรมให้กับทุกภาคส่วน ซึ่งจะช่วยแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆ เช่น ปัญหาคอร์รัปชัน ปัญหาความยากจน เป็นต้น การปกครองด้วยหลักธรรมาภิบาลจึงเป็นหลักการที่ต้องควบคุมทั้งเชิงความคิดและเชิงกระบวนการจึงจะสามารถนำมาควบคุมความประพฤติของประชาชน องค์กรภาคเอกชน ภาครัฐ และฝ่ายปกครองได้ การปกครองที่ดีจึงต้องทำให้ประชาชนเข้าใจคุณค่าของหลักการปกครองที่ดี และในเชิงกระบวนการจะต้องเน้นความเป็นระบบ กฎระเบียบ และการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความโปร่งใสเชิงระบบ ธรรมาภิบาลจึงถูกอธิบายและประยุกต์ใช้ไปตามความเชื่อปรัชญากระบวนทัศน์ความเชื่อพื้นฐานในจิตใจของมนุษย์ทุกคน แตกต่างกันตามเพศ วัย สิ่งแวดล้อม การศึกษาอบรม และการตัดสินใจเลือก ของแต่ละบุคคล กระบวนทัศน์ไม่ใช่สมรรถนะตัดสินใจ เพราะสมรรถนะตัดสินใจ คือ เจตจำนง แต่เป็นสมรรถนะเข้าใจ และเชิญชวนให้เจตจำนงตัดสินใจ แบ่งออกเป็น 5 กระบวนทัศน์ (Boonchuea, 2018) ได้แก่ 1) กระบวนทัศน์ยุคดึกดำบรรพ์มองทุกอย่างว่ามาจากน้ำพระทัยของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เบื้องบน 2) กระบวนทัศน์ยุคโบราณมองทุกอย่างว่าโลกมีกฎเกณฑ์ มนุษย์จะได้ความสุขในโลกนี้ก็ด้วยรู้และทำตามกฎธรรมชาติอย่างเคร่งครัด 3) กระบวนทัศน์ยุคกลางมองทุกอย่างว่าเป็นทางไปสู่โลกหน้า ต้องอดทนและหมั่นทำความดี หลีกเลียงความชั่ว เพราะจะได้มีความสุขในโลกหน้าที่รออยู่ 4) กระบวนทัศน์นวยุคมองทุกอย่างว่าเป็นระบบเครือข่ายตามเกณฑ์วิทยาศาสตร์ เมื่อมีปัญหาที่ต้องเอาชนะปัญหาด้วยวิทยาศาสตร์เพื่อให้มีความสุขได้ในโลกนี้ ไม่ต้องรอโลกหน้า และ 5) กระบวนทัศน์หลังนวยุคไม่ยึดมั่นถือมั่นให้กฎหรือเกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่ง และไม่ละทิ้งความรู้ใดเลย เน้นการมองทุกอย่างด้วยวิจารณญาณ มีการวิเคราะห์ ประเมินค่า และประยุกต์ใช้สิ่งต่างๆ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

หลักพื้นฐานของการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีประกอบด้วย 6 ประการ (Government Gazette, 1999) คือ หลักนิติธรรมการตรากฎหมาย กฎข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคมและสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านี้ ซึ่งหลักคุณธรรม

หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคมและส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตเป็นนิสัยประจำชาติ

โดยเทคนิควิธีและวิธีการทำงานที่แตกต่างหลากหลายตามความเคยชินของตัวเอง ยึดพฤติกรรมที่ตนเห็นว่าดีมาเป็นหลัก นักวิชาการพุทธศาสนา สนใจและตระหนักคุณค่าของการดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาลว่าเป็นสิ่งดี มีประโยชน์ทั้งกับส่วนรวมและส่วนตน จึงได้เพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจอย่างชาวพุทธเพื่อเป็นการประพฤติดีตามหลักศาสนาอีกด้วย บรรทัดฐานใหม่ของสังคมสารสนเทศเพื่อธรรมาภิบาลจะต้องคำนึงถึงความพอเพียงและการมีส่วนร่วมระดับชั้นทางมิติของคนที่ทั้งชาติจึงจะเกิดความยั่งยืน ประเทศจะต้องพัฒนาในการใช้สื่อสารสนเทศอย่างรู้เท่าทันและสร้างสรรค์ ประชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรากฐานปรัชญาที่ดีสำหรับการกำหนดบรรทัดฐานใหม่ ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมและเท่าทันยุคดิจิทัลที่กำลังก้าวมาถึงกระบวนทัศน์หลังนวยุคสายกลางที่ทุกชีวิตมีคุณค่า (Harimtepathip, 2016)

ปรากฏการณ์นี้จึงทำให้เกิดการตีความด้วยการปกครองที่ดีในฐานะหน้าที่ของผู้ปกครอง จึงมีการส่งเสริมหลักธรรม เช่น หลักทศพิธราชธรรม จักรวรรดิธรรม อปริหานิยธรรม ไปแทนที่หลักธรรมาภิบาลสากล เรียกว่า ธรรมาภิบาลเชิงพุทธหรือพุทธธรรมาภิบาล บางฝ่ายก็นำหลักธรรมาภิบาลสากลมาเปรียบเทียบกับเพื่อหาชุดข้อธรรมที่เข้ากันได้แต่ละข้อ เพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้หลักธรรมสำหรับธรรมาภิบาลแต่ละด้าน ทำให้มีความแตกต่างในจุดยืนของการตีความพุทธธรรมาภิบาลและนำไปสู่การประยุกต์ใช้ต่างกัน ผู้วิจัยต้องการวิจัยทางปรัชญาถึงการปกครองที่ดีตามหลักพุทธปรัชญาและเป็นการปกครองที่ดีตามกระบวนทัศน์ของผู้คนในปัจจุบันเพื่อสะท้อนความเป็นพุทธธรรมาภิบาล การตัดสินใจเชิงคุณค่าและการประยุกต์ใช้ตามแนวทางกระบวนทัศน์ปรัชญาหลังนวยุคสายกลางต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ วิจัยและวิธานพุทธธรรมาภิบาลตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเพื่อการอธิบายที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปรัชญาโดยใช้การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เน้นการคิดไตร่ตรองเชิงวิพากษ์เพื่อตอบคำถามทางปรัชญาอย่างรัดกุม โดยมีกรอบมโนคติสำคัญ ได้แก่ ปรัชญากระบวนทัศน์ พุทธปรัชญา ธรรมาภิบาล และธรรมาภิบาลเชิงพุทธ ที่ผู้วิจัยเข้าถึงได้จนถึง 31 ธันวาคม พ.ศ.2563 ซึ่งศึกษาข้อมูลเอกสาร โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ บทความ วารสาร รายงานการศาสนาของประเทศต่าง ๆ ผลการวิจัยทั้งในและต่างประเทศ เพื่อสำรวจสภาพความเป็นจริง จากอดีตและปัจจุบัน โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารสิ่งพิมพ์และสื่อดิจิทัลจากฐานข้อมูลออนไลน์ต่าง ๆ ใช้วิธีวิจัยทางปรัชญา ได้แก่ วิชาวิธีของโสกราตีส (Socrates' dialectics) เพื่อแลกเปลี่ยนเหตุผลระหว่างสองฝ่ายคือฝ่ายกระบวน

ทัศน์ปรัชญานวยุคและฝ่ายกระบวนทัศน์ปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง กระบวนการคิดไตร่ตรอง (reflexive process, Morrow, and Brown, 1994) เพื่อแสดงเหตุผลเชิงวิพากษ์ ประเมินคุณค่าและการประยุกต์ใช้ และการตีความเชิงปรัชญาของกาดาเมอร์ (Gadamer's philosophical hermeneutics) ตามทฤษฎีการหลอมรวมขอบฟ้า (fusion of horizons) เพื่อสรรหาแนวคิดร่วมมาเพิ่มความเข้าใจและอธิบายความหมายได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ภาษาวินิจฉัยโดยแสดงคู่ตรงข้ามเมื่อวิเคราะห์วิพากษ์ วิชาน และการวิเคราะห์ตามปรัชญาของกาดาเมอร์ ทำให้พบแนวคิดวิเคราะห์กระบวนทัศน์ปรัชญานวยุคสายกลาง ซึ่งย่อมมีความเชื่อมั่นว่า พุทธธรรมาภิบาลเป็นการปกครองที่ดีตามกระบวนทัศน์นวยุคสายกลาง เป็นหลักเกณฑ์ปกครองเพื่อความสงบเรียบร้อยของหมู่คณะ จึงเน้นปฏิบัติตามหลักการ โดยการออกเป็นกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ บนหลักการสากลที่สามารถแสดงได้เป็นรูปธรรม โดยมีเหตุผลว่า

1) ธรรมาภิบาลเป็นหลักการเชิงกฎ การกำหนดธรรมาภิบาลเป็นหลักการไว้เพียงอย่างเดียวย่อมไม่อาจแสดงผลของหลักการได้ จะต้องปรับปรุงระบบการทำงานของทุกภาคส่วนให้สอดคล้องประสานกันกับหลักการนี้ ระบบการทำงานที่ตรงไปตรงมาตามกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ กฎหมาย ทุกหน่วยงานมีเป้าหมายสอดคล้องกัน มีกระบวนการที่โปร่งใส ทุกขั้นตอนมีผู้รับผิดชอบ (Wattanachai, 2003) ก็ย่อมทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดี นั่นคือ เกิดประสิทธิผลของงานต่างๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ภาพรวมของสังคมก็จะดียิ่งขึ้น ประเทศชาติก็จะเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

2) ธรรมาภิบาลเป็นหลักการเชิงคุณธรรม เป็นหลักการที่ดีเชิงศีลธรรมพื้นฐาน (Basic moral good governance) สำหรับการปกครองที่ดี (Barua, and Barua, 2019) ในการปฏิบัติจึงต้องเป็นการปฏิบัติที่มีจุดร่วมทางความคิด เป็นคุณธรรมประจำใจที่จะต้องตระหนักถึง ย้ำเตือนตัวเอง ในทุกการกระทำและทุกขั้นตอนที่จะกำหนดและอำนวยความสะดวกให้เป็นไป และเมื่อเป็นคุณธรรม จึงต้องมีการส่งเสริมอบรมอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมธรรมาภิบาลก็เท่ากับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของสังคม หากผู้ฝ่าฝืนคุณธรรมอันดีอย่างร้ายแรงก็ย่อมจะต้องมีบทลงโทษ ซึ่งก็เป็นไปตามหลักนิติธรรม มิใช่เพียงตามตัวบทกฎหมาย แต่ยังต้องเป็นความยุติธรรมในสังคมด้วย และ

3) ธรรมาภิบาลเป็นหลักกระทำตามข้อธรรมในพระพุทธศาสนาตามปกครอง โดยตีความได้หลายนัย เช่น ธรรมาภิบาลเป็นหลักการปกครองโดยธรรมของพระมหากษัตริย์ในสมัยก่อน เรียกว่า ทศพิธราชธรรมของพระมหากษัตริย์ โดยมีธรรมะข้ออื่นๆ เป็นองค์ประกอบอีกมาก (Phra Nopasin Sutthajitto, 2019) หลักพุทธธรรมาภิบาล ได้แก่ หลักธรรมะที่มีลักษณะเนื้อหาไปในทิศทางด้านบริหารจัดการ การปกครอง การสร้างมนุษยสัมพันธ์เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม (Phramaha Kraiwan Chintattiyo et al. 2017) ธรรมาภิบาลเป็นการปกครองที่มุ่งเน้นหลักการในการทำงาน ยึดหลักธรรมมาเป็นหลักในการบริหารงาน (Phrakru Parat Tharanuwat (Suthep), (2018) ซึ่งในทางปรัชญามีทรรศนะว่า การปกครองและการหลุดพ้นไม่สามารถแยกจากกันได้ โดยมีพระสูตรสำคัญที่ต้องพิจารณาคือ อัครคณฺยสูตรเพื่อให้เห็นถึงเรื่องสัญญาประชาคมเนื่องจาก

มีความไม่เท่าเทียมกันอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้จากความเป็นจริงของชีวิต จักรวรรดิวัตรที่เน้นเรื่องธรรมชาติของความถูกต้องทางการปกครอง รวมถึงการปกครองตนเองโดยธรรม (Moore, 2015)

เมื่อวิเคราะห์ประเมินค่าแต่ละประเด็นที่แจกแจงออกมาและวิธาน คือการประยุกต์ใช้ เป็นการลงมือทำการอย่างมีวิธีโดยเลือกเอา เฉพาะที่เห็นว่าจะจะเป็นคุณมาใช้ตามเป้าหมาย โดยการวิเคราะห์ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นตรงกันข้ามจึงขอโต้แย้งว่า กระแสดังกล่าวมาจากกระบวนทัศน์ปรัชญานวยุค (Modern Philosophical Paradigm) จึงมีการเน้นในความเป็นกฎ เป็นเกณฑ์ เป็นข้อคุณธรรม แม้จะแสดงเหตุผลได้อย่างสมเหตุสมผล แต่เหตุผลดังกล่าวย่อมยังมีจุดอ่อน ดังนี้

1) ธรรมาภิบาลที่ได้มีการให้ความหมายและการจำแนกองค์ประกอบออกเป็นด้านต่างๆ ล้วนถูกทำให้เป็นกฎ เป็นระเบียบการ เป็นวิธีปฏิบัติ ซึ่งเป็นความนิยมของชาวนิตินิยม (Legalism) ด้วยเชื่อว่า การปกครองที่ยุติธรรมต้องดำเนินไปด้วยกฎหมาย บังคับใช้กับทุกฝ่าย ไม่เลือกปฏิบัติ ธรรมาภิบาลได้ถูกส่งเสริมในฐานะการสั่งการของผู้ปกครองจึงได้กลายเป็นกฎ ซึ่งบัญญัติโดยผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย มุ่งหวังเพื่ออำนวยความสะดวกให้มนุษย์ดำเนินชีวิตได้ง่าย มีการจำแนกมาตราและรายละเอียด จากนั้น ก็มีการออกกฎหมายระดับต่างๆ รองรับกันไปเป็นชั้นๆ จนไปสู่ระเบียบการของหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ แต่การแยกองค์ประกอบเป็นข้อๆ แม้จะดูเหมือนในความสัมพันธ์กับทุกข้อ แต่ในทางปฏิบัติการก็จะเน้นเฉพาะข้อที่ฝ่ายตนถนัด ส่วนข้ออื่นๆ ก็ทำตามระเบียบในระดับที่ไม่ถือว่าเป็นการละเว้นกระทำเท่านั้น จึงทำให้เกิดการทำไปเป็นส่วนๆ ขาดการมองเป็นภาพรวม ไม่เห็นความเป็นแบบแผนภาพใหญ่ จึงไม่เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ยิ่งการปกครองส่งเสริมการกระจายอำนาจ ทำให้การอำนวยการและการกำกับดูแลมีความหละหลวมได้ง่าย การเมืองท้องถิ่นก็ยิ่งทำให้การปฏิบัติเป็นไปตามสะดวก ขาดความรู้ในระดับวิชาการ จึงยังไม่เกิดธรรมาภิบาล

2) ธรรมาภิบาลในฐานะหลักคุณธรรมจึงต้องเน้นการต่อสู้กับคนเพื่อให้มีการเปลี่ยนความคิด (Paradigm Shift) และยับยั้งกิเลสภายในตัวของตัวผู้นำ ลูกน้องมิให้แสวงหาประโยชน์ส่วนตน เปียดเบียนผู้อื่น จนทำให้การทำงานไม่สำเร็จ การส่งเสริมศีลธรรมต้องใช้การอบรมแต่การอบรมตามแนวทางปรัชญานวยุคเน้นการให้เหตุผลและการชี้แจงประโยชน์ตามหลักประโยชน์นิยม จึงมิใช่การทำดีโดยเจตจิตสำนึกและเป็นไปได้ที่จะมีการอบรมคุณธรรมอย่างหลอกลวง ในฐานะ เป็นเครื่องมือของผู้ปกครองที่ลวงหลอกประชาชน เป็นการสร้างภาพครอบงำประชาชนเอาไว้ในอยู่ในระบบศีลธรรมอย่างทาส แต่ผู้ปกครองกับใช้ศีลธรรมอย่างนาย และนั่นย่อมทำให้เจตจำนงของแต่ละคนล้วนมีติดบอด ไม่มีความสว่างทางปัญญา จึงไม่ได้แสดงสมรรถภาพคิดได้ตัดสินใจเลือกกระทำโดยผ่านการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณที่จะประพฤติดีได้โดยเสรีและรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองได้ (Bauman, 1996) และ

3) ธรรมาภิบาลเชิงพุทธที่ได้ตีความว่าเป็นการกระทำดีตามข้อธรรมด้านปกครองในพระพุทธศาสนา ได้ขีดวงจำกัดไปตามปรัชญาการเมืองที่เน้นผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง จึงทำให้เน้นคุณธรรมของผู้ปกครองด้วยทศพิธราชธรรม และหน้าที่ของผู้ปกครองตามหลักราชสังคหวัตถุและจักรวรรดิวัตร โดยเมื่อผู้ปกครองดี บ้านเมืองย่อมร่มเย็นเป็นสุข หากแต่ในปัจจุบัน ผู้ปกครองบ้านเมืองมีการสลับปรับเปลี่ยนไปตามระบอบประชาธิปไตย ข้าราชการก็มีการโยกย้ายตำแหน่งหน้าที่ มีปัจจัยจำนวนมากเข้ามาเกี่ยวข้องกับความอยู่ดีมีสุขของผู้คน การบริหารจัดการให้คนอยู่ดีมีสุขจึงไม่ใช่หน้าที่ฝ่ายเดียวของผู้ปกครอง แต่ควรให้ฝ่ายประชาชนได้ลง

เมื่อกระทำการด้วยตัวเอง การพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงเป็นเรื่องของแต่ละคนด้วย ธรรมภิบาลจึงเน้นการบริหาร ตน บริหารคน บริหารงาน และบริหารองค์กรโดยนำเอาหลักปรัชญา หลักธรรมคำสอนของศาสนาต่าง ๆ และหลักวิชาการต่าง ๆ มาบูรณาการร่วมกันได้ทำให้เกิดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เปิดกว้างและหลากหลาย (Kaenkaew, and Boonjua, 2018)

ผู้วิจัยจึงเสนอการตีความพุทธธรรมภิบาลในระดับปรัชญาบริสุทธิ์ลงไปสู่ความเป็นจริง เพื่อให้เข้าใจถึงภาวะเป็นอยู่ (Being) ว่ามีลักษณะอย่างไร สามารถอธิบายได้อย่างไร ดังนี้

ในเชิงศัพท์ ธรรมภิบาล มาจาก good Governance จึงสามารถตีความตามศัพท์ ได้ 2 นัยตาม ภาษาและบริบท ได้แก่

หลักธรรมภิบาล Good Governance มีความหมายว่า Law of Governance คือ กฎหรือหลัก ปกครอง ตรงกับภาษาบาลีว่า Dhammappasasana (Barua, and Barua, 2019) ซึ่งแปลไทยได้ว่า ธรรม ประศาสน์ คือ นโยบายอันเป็นธรรม

ธรรมภิบาล มาจากคำว่า ธรรมะ แปลว่าความถูกต้องดีงาม และ ภิบาล แปลว่า การปกครองหรือ การปกปักรักษา ธรรมภิบาลจึงแปลว่า การปกครองที่ยึดถือความถูกต้องดีงาม

ในเชิงบริบท พุทธปรัชญาเถรวาทมองปัญหาของมนุษย์เป็นศูนย์กลาง พุทธศาสนามองเห็นความเปลี่ยนแปลงที่ไม่จีรังยั่งยืนในสรรพสิ่งทั้งหลาย ทรงมองสรรพสิ่งทั้งที่เป็นรูปและนามว่าเป็นกระบวนการ ทางด้านพลวัต ชีวิตไม่มีอะไรเลยนอกจากเป็นเพียงวัฏจักรแห่งการเกิดดับ บนหลักปฏิสมปบาท อันเป็นเพียง กระแสแห่งภพและชาติที่เป็นอนิจจังตามหลักไตรลักษณ์ แต่มีกฎของการเวียนวนในวัฏฏสงสารและมีกฎของโลก ดังนั้น โลก เมือง สังคม ล้วนเป็นสมมติ ไม่เที่ยง ไม่ดำรงอยู่อยู่ตลอดไป เพียงดำรงอยู่ได้ตามเหตุปัจจัย หากมีเหตุปัจจัยบริบูรณ์ก็ดำรงอยู่ เหตุการณ์ทุกอย่างที่เกิดขึ้นและปรากฏในโลกที่เรารับรู้ได้หรือจากที่ ใดๆ ก็ตามย่อมเกิดจากเหตุ ดังนั้น ปรากฏการณ์ต่างๆ จึงอยู่ภายใต้กฎแห่งเหตุปัจจัยด้วยกันทั้งสิ้นเพราะสรรพ สิ่งทั้งหลายโดยตัวของมันเองเป็นสังขตธรรม ไม่มีสิ่งใดที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้อย่างอิสระ ในส่วนนี้ จึงมองได้ ว่า โลก เมือง สังคม มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน มีความเกี่ยวเนื่องและดำเนินไปทีละต่อเนื่องกันไป เพื่อให้ดำรง อยู่ได้ด้วยธรรม ประกอบด้วยธรรม ความยาวนานของโลก เมือง สังคม จะเป็นประโยชน์ก็ต่อเมื่อเป็นไปเพื่อ ประโยชน์แก่ผู้คน แก่โลก มิใช่เพื่อสะสมหรือเป็นเครื่องยังกิเลสแก่บุคคลใด บุคคลหนึ่ง หรือ หมู่ชนใด หมู่ชน หนึ่ง โลก เมือง สังคม จึงจะดำรงอยู่ได้ด้วยธรรม และอภิบาลดูแลสรรพชีวิตและสรรพสิ่งไปตามเหตุปัจจัย ในทางเจริญ มิใช่ในทางเสื่อม จึงจะเป็นธรรมภิบาล เมื่อพิจารณาการตีความตามศัพท์ได้ดังข้างต้นและบริบท เชิงพระพุทธศาสนาเช่นนี้ ธรรมภิบาลจึงเป็นทั้งหลักการเชิงกฎและเชิงคุณธรรมในการปกครอง จึงย่อมต้อง พ่วงไปยังข้อธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง การดำรงหมู่คณะ และการยังงานให้สำเร็จด้วยดี นั่นคือ มีผู้ทำ หน้าที่ปกครองโดยเป็นตัวแทนของสมาชิกของทั้งชุมชนนั้น มีหลักการ วิธีการและระบบต่าง ๆ ที่จะประกันใน สิทธิของสมาชิกของชุมชน ประชาชนและสังกัดกันอำนาจของรัฐ แม้แต่พระเจ้าจักรพรรดิซึ่งถือว่าเป็นผู้นำที่มี อำนาจมากที่สุดในโลก ก็ไม่สามารถละเมิดหลักการนี้ได้ นั่นคือ การปกครองโดยกฎ ผู้นำไม่มีอำนาจหรือไม่มี สิทธิที่จะทำอะไรเกินเลยกฎ (กฎหมาย) อีกทั้ง รัฐไม่สามารถละเมิดประเพณี ศีลธรรม จารีต พิธีกรรม บรรทัด ฐาน ค่านิยม และศาสนา พระพุทธศาสนาไม่ได้แนะนำให้ใช้มาตรการทางเศรษฐกิจหรือการเมืองที่จะสร้าง

ความเสื่อมเสียให้แก่ศีลธรรม รัฐจึงมีหน้าที่ที่จะต้องลงโทษผู้ที่ละเมิดหลักการทางศีลธรรม ตัวอย่างสังคมอุดมคติ คือ ชุมชนสงฆ์ เมื่อเป็นสังคมสงฆ์ขึ้นมาแล้ว สังคมสงฆ์ตามพระธรรมวินัยนั้น พระสงฆ์เสมอกัน การแสดงความเคารพต่อกันถืออาวุโสทางพรรษา แต่ก็มีกรยกย่องให้มีบทบาทสำคัญ เมื่อมีข้อวิพากษ์จากชนหมู่อื่น จึงได้มีการบัญญัติพระวินัยเป็นกฎให้ละเว้นเพื่อเป็นกรอบความประพฤติภายใต้พระธรรมวินัย หมายความว่า พระทุกรูปดำรงตนด้วยดีได้ตามพระธรรมวินัย และเมื่อประพฤติผิดพระธรรมวินัยก็ได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคภายใต้แนวทางเดียวกัน

เมื่อพิจารณาจากธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น อัครัญสูตร ทศพิธราชธรรม 10 ราชสังคหวัตถุ 4 จักรพรรดิวัตร 5 สาราณียธรรม 6 อปริหานิยธรรม 7 สัปปายะ 7 และธรรมธรรมพื้นฐานแห่งชนในการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นด้วยความเรียบร้อย มีความสงบสุข เกิดศานติสุข ได้แก่ ศีล 5 ประกอบกับหลักปรัชญา กระบวนทัศน์หลังนวยุคสายกลางที่มี มโนคติสำคัญคือ มนุษย์มีกายและจิต เป็นความเป็นจริงสองอย่าง จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว แต่จิตมุ่งพัฒนาตนเองให้สว่าง ในขณะที่กายก็พัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นการพัฒนาองค์รวม คือ กาย ใจและจิต และมนุษย์มีสัญญาตญาณปัญญา (Boonchuea, 2018) ที่จะใช้สมรรถภาพคิดกระทำการคิดเรียนรู้และมีกระบวนการทางปัญญาเพื่อความสุขตามสัญญาตญาณ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อศึกษาและเข้าใจซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยเหลือกันแก้ไขปัญหาโดยมุ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและผู้อื่น จึงนำไปสู่การตีความใหม่ได้ว่า “พุทธธรรมาภิบาลตามหลักกระบวนทัศน์หลังนวยุคสายกลางเป็นภาวะแห่งการอภิบาลโลกเพื่อให้โลกดำเนินไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้วยผู้ปกครอง ผ่านหลักการปกครอง เพื่ออภิบาลชุมชนที่มีคุณธรรมเป็นพื้นฐาน”

อภิปรายผลการวิจัย

การตีความพุทธธรรมาภิบาลด้วยปรัชญาหลังนวยุคสายกลางย่อมทำให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน (Clear and Distinct) คือ เข้าใจได้อย่างถูกต้อง ตรงตามธรรมและไม่เกิดข้อกังขาเชิงตรรกะอีก ซึ่ง Phra Maha Patan Prichano (2015) กล่าวว่าจิตกับกายในทัศนะเดส์การ์ตส์ จิตคือสารที่เป็นนามธรรมได้แก่ความคิดหรือจิตสาร กายคือวัตถุสารเป็นสารที่เป็นรูปธรรม สารจิตเป็นสิ่งที่ไม่มีน้ำหนักและไม่สามารถแบ่งแยกได้ ในขณะที่วัตถุสาร (กาย) เป็นสิ่งที่กินที่ มีน้ำหนักและแยกย่อยได้ และไม่มีสามัญสำนึก เดส์การ์ตส์เชื่อว่า จิตกับกายต่างก็เป็นสิ่งที่มาจากการสร้างของพระเจ้าและแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของพุทธธรรมาภิบาลและข้อธรรมที่คัมภีร์พระพุทธศาสนาได้แสดงไว้ว่าพระพุทธองค์และเหล่าสาวกของพระพุทธองค์นั้นล้วนใช้อย่างสม่ำเสมอ ทั้งในส่วนของการหลักการ แนวการปฏิบัติและในส่วนของการนำไปแก้ปัญหาหรือการพัฒนาในเรื่องต่างๆ ดังนั้น พุทธธรรมาภิบาลจึงดำเนินไปด้วยปัญญา ซึ่งย่อมจะมีพลังแห่งหลังนวยุคแสดงผ่านการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ที่ได้สร้างประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น มีพลังปรับตัวเพื่อแก้ปัญหา ใช้วิจารณ์ญาณตามกระบวนทัศน์หลังนวยุคในการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยมีขั้นตอนของการวิเคราะห์และการประเมินค่าเป็นส่วนสำคัญ เมื่อปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วย่อมก่อให้เกิดความรับผิดชอบในการปฏิบัตินั้น มีพลังร่วมมือกันในธำรงสรรพสิ่งตามความเป็นจริง อันเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เพื่อให้สิ่งดี สิ่งมีประโยชน์ สิ่งที่ปราชญ์สรรเสริญ ได้ถูกเผยแผ่ และมีการปฏิบัติตามหลักคำสอนร่วมกัน มีพลังแสวงหาอย่างพอเพียงจนเข้าถึง

คำสอนศาสนาได้ ทำให้เจริญในการประพฤติพรหมจรรย์ ฝึกฝนความสามารถที่ทำให้เกิดการสำรวมและความสงบทางจิตใจ การมีสมาธิ รวมถึงการพิจารณาและการรู้เงื่อนไขและความเกี่ยวข้องของเหตุและผล ย่อมทำให้เจริญในทางปัญญาทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเห็นว่าจิตเป็นสารที่อิสระ เป็นอัตตา เป็นสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงและไม่ขึ้นอยู่กับกาย กายกับจิตจะเป็นอิสระต่อกัน แต่จิตในพุทธปรัชญาเป็นอนัตตา ไม่มีตัวตนเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปตามเหตุปัจจัยตามหลักปัจจุสมุปบาท กลุ่มพวกนวยุค (Modernist) เชื่อว่า ความเสมอภาค คือ การลดความไม่เสมอภาคให้น้อยลง หรือการให้การศึกษาแก่มวลชนเพื่อลดช่องว่างในสังคมเพื่อลดช่องว่างในสังคม (เหมือนดังที่รุสโซ มาร์กซ์ มิลล์ เป็นต้น เคยทำมาแล้วในอดีต) แต่การกระทำเช่นนี้กลับเป็นการตอกย้ำตรรกะของครูที่เชื่อว่าตนเองสามารถปิดช่องว่างระหว่างการรู้กับการไม่รู้ได้ (Rancière, 2000) และเชื่อว่าครูมีอำนาจเหนือกว่านักเรียน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากจากวิจัย

เมื่อมีความเข้าใจในพุทธธรรมาภิบาลอย่างชัดเจน ยื่อนำไปสู่ศักยภาพในการถ่ายทอดและการเสริมสร้างจิตสำนึกพุทธธรรมาภิบาล อันเป็นหลักการและแนวทางในการดำเนินการส่งเสริมการปกครองที่ดี เน้นการอภิบาลโลกเพื่อให้โลกดำเนินไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต บนแนวคิดที่ว่า โลกมีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง มนุษย์เป็นผู้ขับเคลื่อนไป มีโลกทัศน์บนความคิด ความเชื่อและกระบวนทัศน์เฉพาะตน นำไปสู่การคิดการตัดสินใจที่แตกต่างกัน การอภิบาลโลก จึงเป็นการปกป้องรักษาคนเหล่านี้ทั้งหมดให้อยู่ร่วมกันได้บนความหลากหลาย มีความเป็นพหุสังคม พหุวัฒนธรรม พหุศาสนา บนหลักแห่งการอยู่ร่วมกันด้วยความพอดีทางกาย วาจาและใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยมีผู้ปกครองที่ดำรงตนดี ทำหน้าที่ปกครองดูแลประชาชนผ่านหลักการปกครอง เพื่ออภิบาลหมู่ชนที่มีคุณธรรมเป็นพื้นฐานให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและส่วนรวม โดยควรอบรมให้ประชาชนแต่ละคนพัฒนาตนเองให้มีความรู้และความสามารถในการเรื่องที่เกี่ยวข้องและใช้สมรรถภาพคิดของตนตัดสินใจเลือกประพฤติได้อย่างเหมาะสมด้วยตนเอง (Bauman, 1996) เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แสดงการไตร่ตรองเชิงวิพากษ์ มีวิเคราะห์ วิจัยและวิธานพุทธธรรมาภิบาลตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลางผ่านการแสดงเหตุผลของแต่ละฝ่าย นำไปสู่ การตีความใหม่เพื่อการอธิบายที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น แต่หากมีการศึกษาครั้งต่อไปเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อวงการวิชาการทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยมีข้อเสนอว่าควรมีการวิเคราะห์ ปริยัติ ปฏิบัติและปฏิเวธ แนวคิดพุทธธรรมาภิบาลเพื่อคุณภาพชีวิตชาวพุทธที่ดี

References

- Boonchuea, K. (2018). *Introduction to Philosophy and Ethics*. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.
- Barua, B.C., & Barua, N. (2019). *Buddhist approach to universal ethics through good governance: A study on ten royal virtues. Mindful leadership for sustainable peace*. Retrieved August 17, 2020, from [http://www.undv2019vietnam.com /Subtheme-01/en/14.pdf](http://www.undv2019vietnam.com/Subtheme-01/en/14.pdf).
- Bauman, Z. (1996). *Postmodern ethics*. Cambridge: Blackwell.
- Dowasat, P. (2017) Public Participation to Enhance the Good Governance of Local Authority Organization, *Journal of Graduate Studies*, 14(5), 215-224.
- Harimtepathip, M. (2016). The New Paradigm of the Information Society for Good Governance. *Buddhamagga*, 1(1), 22-34.
- Rancière, J. (2000). *Literature, Politics, Aesthetics: Approaches to Democratic Disagreement*. *Project MUSE Mission*, 29(2), 3-24.
- Kaenkaew, C., & Boonjua, K. (2018). Developing the quality of life according to the post-modern approach philosophy is true happiness. *Journal of Humanities & Social Sciences (JHUSOC)*, 16 (3), 473-483.
- Moore, M.J. (2015). Political theory in canonical Buddhism. *Philosophy east & west*, 65(1), 36-64.
- Phrakruparad Tharanuwat (Suthep) Deeyium. (2018). Synthesis of principles of good governance through Buddhism for organizational culture development. *Journal of Mahachulalongkornrajavidyalaya*, 5(3), 488-504.
- Phra Nopasin Sutthajitto. (2019). Management process according to the Buddhist good governance of Baan Ueaam Sub-District Administration Organization, Muang District, Lampang Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(4), 1007-1021.
- Phra Maha Kraiwan Chintattiyo, et al. (2017). Management of business organizations according to Buddhism. Good governance. *Journal of Maharajit Buddhist Studies*, 2(1), 61-72.
- Phra Maha Patanprichano (2015). A comparative study of the concept of mind and body. In Theravada Buddhism and the philosophy of René Descartes. *Dhammathas Academic Journal*, 15(3), 37-46

- Government Gazette*. (1999). Regulation of the Office of the Prime Minister on the Creation of a Good Government and Social Affairs Administrative System, B.E. 2542. p. 24-31.
- The Secretariat of the House of Representatives Constitution of the Kingdom of Thailand (2007). Bangkok: Publisher Secretariat of the House of Representatives.
- Wattanachai, K. (2003). *Good governance and corruption in Thai society*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing.